

Factsheet PLEEGZORG 2021

Juni 2022

Elk kind heeft recht op een liefdevolle en stabiele omgeving om in op te groeien. Het uitgangspunt is dat kinderen thuis opgroeien. Als het nodig is, krijgen kinderen en gezinnen daarbij passende hulp. In sommige situaties is hulp en steun onvoldoende en wordt besloten dat een kind voor korte of langere tijd elders zal verblijven. Als een uithuisplaatsing noodzakelijk is, dan worden kinderen bij voorkeur geplaatst bij pleegouders, omdat deze vorm van opvang in gezinsverband het meest op de natuurlijke situatie lijkt. Dit kan vrijwillig met instemming van ouder(s) of na een beslissing van de kinderrechter. Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die onder de Jeugdwet en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten valt. Pleegouders worden in eerste instantie binnen de familie of in het sociale netwerk gezocht. Pleegzorg kent verschillende vormen, voor korte en langere tijd, bij crisis en in deeltijd.

In Nederland worden veel jeugdigen door familieleden of bekenden opgevoed wanneer dat door omstandigheden thuis niet mogelijk is. Wanneer bij deze informele zorg geen jeugdhulp- of pleegzorgorganisatie betrokken is, heet dit formeel geen pleegzorg. Deze informele zorg valt daarom buiten het bestek van deze factsheet

Er zijn in Nederland 32 (regionale) jeugdhulporganisaties die pleegzorg aanbieden. Ze werken op het gebied van voorlichting en werving landelijk samen onder de naam 'Pleegzorg Nederland'. Pleegzorg Nederland is onderdeel van de brancheorganisatie Jeugdzorg Nederland. Deze factsheet is samengesteld op basis van de cijfers die zijn aangeleverd door alle (regionale) pleegzorgorganisaties.

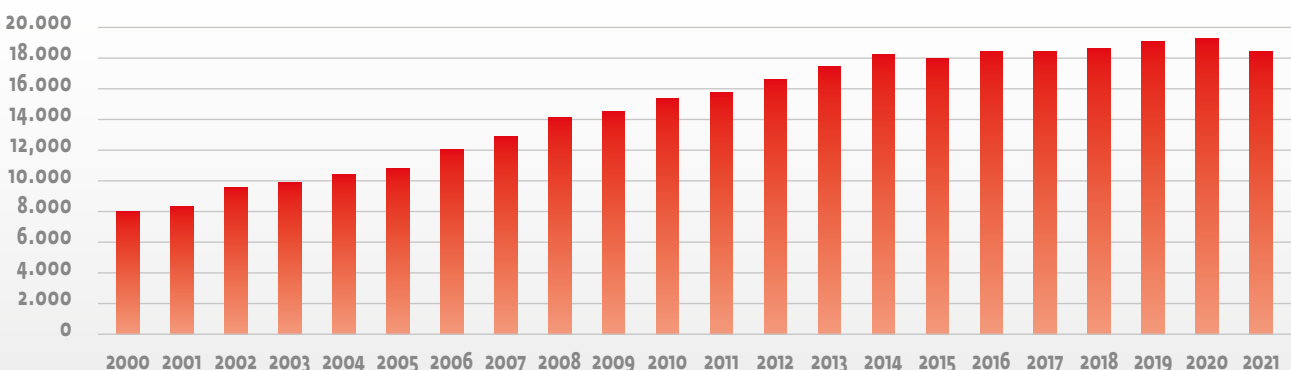
Deze factsheet bestaat uit twee onderdelen:

- A Cijfers over 2021
- B Het verhaal achter de cijfers & trends

A Cijfers over 2021

- In 2021 hebben 22.748 jeugdigen voor korte of langere tijd bij pleegouders gewoond. Dat is een afname van 345 kinderen in vergelijking met 2020.
- Op 1 januari 2021 woonden in Nederland 18.987 jeugdigen bij pleegouders.
- In 2021 zijn 3.761 jeugdigen in pleegzorg ingestroomd en hebben 4.379 jeugdigen de pleegzorg verlaten.
- Op 31 december 2021 woonden 18.369 jeugdigen bij pleegouders. Er is sprake van een lichte afname van het aantal jeugdigen dat gebruik maakt van pleegzorg. De instroom is afgenomen en de uitstroom is toegenomen. Er zijn meer jeugdigen uit pleegzorg uitgestroomd dan ingestroomd.

Grafiek 1: Totaal aantal pleegkinderen op peildatum 31 december 2000 - 2021

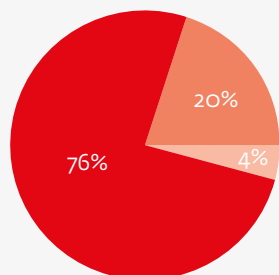

Pleegzorgvarianten

- 76% van de nieuwe pleegzorgplaatsingen in 2021 betreft voltijdpleegzorg.
- 20% van de plaatsingen betreft deeltijdpleegzorg, meestal geboden in weekenden en/of vakanties.
- Bij 4% van de nieuwe plaatsingen gaat het om een combinatie van deeltijd- en voltijdpleegzorg¹.

Grafiek 2:
Instroom jeugdigen in pleegzorg in 2021, naar soort(en) opvang

■ Voltijd
■ Deeltijd
■ Combi deeltijd en voltijd

Met de inzet van deeltijdpleegzorg ter ontlasting van (pleeg) ouders kan een uithuisplaatsing of het voortijdig afbreken van een pleegzorgplaatsing ('breakdown') worden voorkomen. Deeltijdpleegzorg is het afgelopen jaar vaker ingezet, bijvoorbeeld als aanvulling op hulp thuis.

In 2021 woonde 47% van de pleegkinderen bij familie of bekenden: bij grootouders, tantes en ooms, onderwijzers of burens. Deze vorm van pleegzorg heet netwerkpleegzorg: de pleegouder komt uit het netwerk, er is sprake van een hulpvraag en van professionele begeleiding van de pleegouder(s) in verband met complexe problematiek bij de jeugdige of in de opvoedingssituatie. 49% van de nieuwe plaatsingen in 2021 betreft netwerkpleegzorg.

Duur van verblijf

Van alle jeugdigen die in 2021 de pleegzorg hebben verlaten, woonde 58% langer dan een jaar bij pleegouders, waarvan 36% langer dan 2 jaar.

Tabel 1: Verblijfsduur van de jeugdigen die pleegzorg in 2021 hebben verlaten

Korter dan 4 weken	8%
1 - 3 maanden	9%
3 - 6 maanden	10%
6 - 12 maanden	15%
1 - 2 jaar	22%
Langer dan 2 jaar	36%

Leeftijden

Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die bij een uithuisplaatsing voor jeugdigen van alle leeftijden wordt ingezet. 14% van de pleegkinderen was op 31 december 18 jaar of ouder: dat zijn 2.570 jeugdigen. Dat is ruim vier keer meer dan in 2017. Deze groei is een beoogd effect van de bestuurlijke afspraken waarin Jeugdzorg Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben

geregeld dat met ingang van 1 juli 2018 pleegkinderen standaard tot 21 jaar in hun pleeggezin kunnen verblijven, tenzij het pleegkind aangeeft hier geen gebruik meer van te willen maken. Ondertussen heeft het ministerie een voorstel voor een wetswijziging naar de Tweede Kamer gestuurd, waarmee ook in de Jeugdwet komt te staan dat pleegzorg standaard tot 21 jaar wordt geboden.

Tabel 2: Leeftijden van pleegkinderen

Leeftijd	Jeugdigen die in 2021 bij pleegouders zijn geplaatst	Alle pleegkinderen die op 31-12-2021 bij pleegouders woonden
0 - 4 jaar	34%	11%
5 - 11 jaar	31%	36%
12 - 14 jaar	16%	20%
15 - 17 jaar	16%	19%
18 jaar en ouder	3%	14%

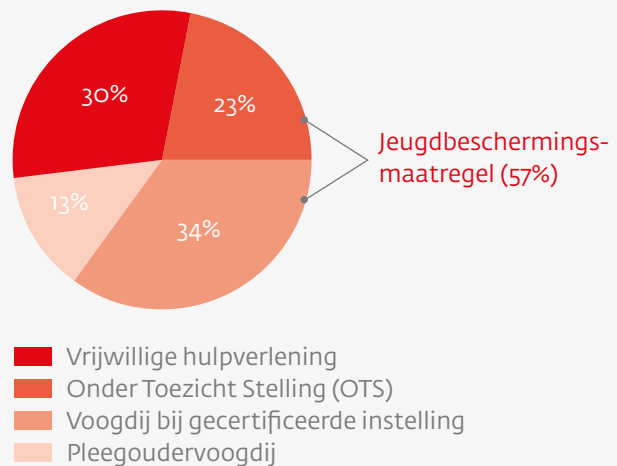
In 2021 zijn iets meer meisjes dan jongens bij pleegouders geplaatst: 51% meisjes tegenover 49% jongens.

¹ Jeugdigen die gebruik maken van twee pleegzorgvarianten tellen in het totaaloverzicht van jeugdigen die gebruik maken van pleegzorg één keer mee.

Vrijwillig of jeugdbescherming

- 30% van de pleegkinderen verblijft bij pleegouders in het kader van vrijwillige hulpverlening. Dat wil zeggen dat de ouders het gezag hebben en instemmen met de plaatsing bij pleegouders, of dat de jeugdige meerderjarig is.
- Bij 57% van de jeugdigen die bij pleegouders wonen is er sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel:
 - voor 23% van de pleegkinderen is dat een Onder Toezicht Stelling (OTS)
 - voor 34% van de pleegkinderen ligt de voogdij bij een gecertificeerde instelling.
 Deze pleegkinderen zijn met een machtiging van de kinderrechter uit huis geplaatst.
- Bij 13% van de pleegkinderen is er sprake van pleegoudervoogdij. Eén of beide pleegouder(s) hebben dan de voogdij over hun pleegkind, met behoud van een pleegcontract, een pleegvergoeding en begeleiding.

Grafiek 3: Vrijwillig of jeugdbescherming

Uitstroom

In 2021 hebben 4.379 jeugdigen de pleegzorg verlaten. Het overgrote deel van de plaatsingen, namelijk 75%, is volgens plan beëindigd. 13% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd, in overeenstemming tussen de cliënt, de pleegzorgorganisatie, de pleegouder(s) en de verwijzer (gemeente of jeugdbescherming). In een klein deel van

de gevallen is de zorg eenzijdig voortijdig beëindigd: 4% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd door de cliënt en 2% door de pleegzorgorganisatie of de pleegouder(s). Tot slot is de zorg in 6% van de gevallen door externe omstandigheden of door overmacht beëindigd. Het gaat dan veelal om een verhuizing.

Breakdown²

Continuïteit is een belangrijk thema in de pleegzorg. Veel inspanningen zijn gericht op het voorkomen van een zogenaamde 'breakdown': beëindiging van een pleegzorgplaatsing die niet gepland en niet gewenst is. Bij 529 beëindigde plaatsingen was er sprake van een zogenoemde

'breakdown'. Dat kwam voor bij 2,01% van alle pleegkinderen die in 2021 voor korte of langere tijd bij pleegouders hebben gewoond en bij 11% van alle pleegkinderen die in 2021 pleegzorg hebben verlaten.

Tabel 3: Breakdown

Jaar	Aantal	Breakdownpercentage: het aantal breakdowns afgezet tegen alle pleegkinderen die in dat jaar voor korte of langere tijd bij pleegouders hebben gewoond	Breakdownpercentage: het aantal breakdowns afgezet tegen het aantal jeugdigen dat in dat jaar pleegzorg heeft verlaten
2019	520	2,24%	13%
2020	687	2,85%	16%
2021	529	2,01%	11%

Een belangrijke reden voor breakdown is overbelasting van het pleeggezin door de zwaarte van de problematiek van het pleegkind, wat ook zijn weerslag kan hebben op het welbevinden van de kinderen van pleegouders. Ook problemen in de samenwerking met de ouders van een

pleegkind kunnen tot een breakdown leiden. De afname van het aantal breakdowns kan samenhangen met de toegenomen alertheid en extra inspanningen van de pleegzorgorganisaties. Ook is de registratie verbeterd.

² Een belangrijk verschil bij het bepalen van het breakdownpercentage tussen de (wetenschappelijke) pleegzorgonderzoeken en de registratie voor de factsheet pleegzorg is de periode waarover is gemeten. In de meeste onderzoeken wordt nagegaan hoeveel kinderen over een periode van een aantal jaar een breakdown hebben meegemaakt. Deze factsheet zegt alleen iets over het aantal breakdowns in 2021, en niets over de daadwerkelijke continuïteit die er al dan niet is voor kinderen gedurende de hele periode dat ze bij pleegouders wonen. Aangezien het over één jaar gaat, is het logisch dat het percentage lager uitvalt dan de percentages uit de onderzoeken die tot nu toe zijn gedaan.

Wachten op pleegzorg

Op 31 december 2021 wachtten 873 jeugdigen op pleegzorg, dat aantal is stabiel in vergelijking met 31 december 2020.

- Voor 525 jeugdigen was op 31 december de aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling bij een pleegzorgorganisatie. Voor hen werd een passend pleeggezin gezocht: de bemiddeling was gestart, maar een plaatsing was nog niet (definitief) rond. Dit heeft voornamelijk te maken met een tekort aan

pleegouders en onvoldoende keuzemogelijkheden voor een juiste match.

- Voor 348 jeugdigen is nog geen bemiddeling gestart. De heeft o.a. te maken met knelpunten in de financiering van deeltijdpleegzorg.
- 31% van de wachtende jeugdigen was 12 jaar of ouder; 69% was jonger dan 12 jaar. Ruim de helft van de jeugdigen (53%) wacht op deeltijdpleegzorg.

Pleegouderbestand

In totaal zetten 17.548 pleeggezinnen zich in voor de opvang van 22.748 pleegkinderen. In 2021 zijn 2.297 nieuwe pleegouders geaccepteerd: 1.215 netwerkpleegouders en 1.082 bestandspleegouders. In 2021 zijn 2.480 pleegouders gestopt: 1.406 netwerkpleegouders en 1.075 bestandspleegouders. 57% van de pleegouders die zijn gestopt, was

netwerkpleegouder (familie of bekende van de jeugdige). Wanneer zo'n plaatsing is afgerond, kiezen de meeste netwerkpleegouders niet voor een verdere pleegzorgcarrière voor een onbekend kind. In 2021 zijn meer pleegouders gestopt dan er zijn gestart.

Tabel 4: Pleegzorgcijfers 2016 - 2021: aanmeldingen van pleegouders en aantal pleegkinderen

	Pleegouders		Pleegkinderen
	Belangstellenden die informatie hebben aangevraagd	Geaccepteerde (nieuwe) pleegouders	Op 31 december
2016	8.469	2.471	18.275
2017	11.425	2.647	18.273
2018	9.119	2.566	18.486
2019	10.214	2.778	19.042
2020	9.464	2.647	19.097
2021	9.244	2.297	18.369

B Het verhaal achter de cijfers & trends

Campagne *Open je wereld nu*

Oktober 2019 is de campagne 'Open je wereld.nu' van start gegaan met als doel het vergroten van de naamsbekendheid van pleegzorg en het werven van nieuwe pleegouders. In 2021 hebben 9.244 mensen informatie over pleegzorg aangevraagd. Dat is een afname in vergelijking met 2020. De aanhoudende coronapandemie heeft een grote impact op gezinnen o.a. door de lockdowns, beperkingen in activiteiten, thuisonderwijs, etc. Dit kan van invloed zijn op de overweging om pleegouder te worden. Daarbij speelt mogelijk ook een rol dat er maatschappelijk een groter beroep wordt gedaan op mensen om zich in te zetten bijvoorbeeld als mantelzorger of in

vrijwilligerswerk. Ook de groei van lichtere, preventieve vormen van gezinsondersteuning zoals buurt- en meeleefgezinnen zijn een aantrekkelijk alternatief voor belangstellenden die niet meteen met pleegzorg willen starten. Door personeelstekorten bij pleegzorgorganisaties en door de beperkingen tijdens de lockdowns konden minder voorbereidingsprogramma's worden aangeboden. De situatie rond corona had ook zijn weerslag op het tempo waarin aspirant-pleeggezinnen het voorbereidings- en screeningstraject doorliepen. Veel aspirant pleegouders gaven aan even 'pas op de plaats' te maken, zeker in de lockdown-periodes.

Trends en observaties

- In 2021 hebben minder jeugdigen gebruik gemaakt van pleegzorg. Er was een afname van de instroom en een toename van de uitstroom uit pleegzorg. De verklaring van een lagere instroom kan worden gezocht in een combinatie van factoren, zoals meer inzet van ambulante hulp om een uithuisplaatsing te voorkomen. Wanneer die hulp dan uiteindelijk toch niet toereikend blijkt en een uithuisplaatsing alsnog noodzakelijk wordt, is de problematiek regelmatig te groot voor pleegzorg. Daarnaast speelt het tekort aan pleegouders een rol. Tot slot zijn de personeelstekorten bij de verwijzers en bij pleegzorgorganisaties van invloed op de aanmelding en de plaatsing van pleegkinderen.
- Personeelstekorten leiden tot knelpunten bij diverse pleegzorgorganisaties o.a. bij de voorbereiding van aspirant pleegouders, de (netwerk)screening, de plaatsing en begeleiding. Wachttijden nemen hierdoor toe en personeelwisselingen hebben impact op de continuïteit.
- Gedeeld opvoederschap is een belangrijk thema in de pleegzorg. Er wordt geïnvesteerd in de samenwerking tussen ouders en pleegouders. De frequentie van bezoeken gaat omhoog. Bij de deeltijdpleegzorg is er een toename van vragen voor intensievere deeltijd opvang, bijvoorbeeld meer dagdelen, ook door de week en vormen van co-ouderschap.
- Ondanks de VNG-inkoopandreiking 'Pleegzorg' en alle inspanningen voor een fair tarief blijft er sprake van een grote variatie in de tarieven waarvoor gemeenten pleegzorg inkopen. In een aantal regio's staan de tarieven onder druk. Daarnaast blijven er verschillen in wat al dan niet onderdeel is van het pleegzorgtarief, zoals bijvoorbeeld de vergoeding van bijzondere kosten aan pleegouders, het perspectiefonderzoek en extra hulp aan de ouders van een pleegkind. Het financiële fundament voor deeltijdpleegzorg is zwak en het basis pleegzorgtarief is voor deeltijdpleegzorg niet kostendekkend. Hierdoor wordt het uitbouwen van deeltijdpleegzorg bemoeilijkt. Deze signalen worden bevestigd in het 'Onderzoek inzicht in pleegzorgtarieven' dat Ecorys in 2021 uitvoerde in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Het stelsel van verantwoording en afrekening met de afzonderlijke gemeenten, die verschillende routes en procedures hanteren, blijft ingewikkeld en arbeidsintensief. De versnippering is toegenomen en diverse inkoopregio's zijn uiteengevallen. Ook de rapportageverplichtingen leiden tot veel administratief werk. Dit verhoogt de werkdruk en maakt het werken in de jeugdzorg en pleegzorg minder aantrekkelijk.

Vraag en aanbod

Voor een succesvolle plaatsing is een zorgvuldige matching tussen pleegkind en pleegouders belangrijk. Door een tekort aan pleegouders is de gewenste match niet altijd mogelijk. Dit geldt voor jeugdigen in alle leeftijden en voor alle vormen van pleegzorg, ook (intensievere vormen van) deeltijdpleegzorg. Voor broertjes en zusjes die bij voorkeur samen in één pleeggezin geplaatst worden en voor jeugdigen met ernstige emotionele-, hechtings-

en/of gedragsproblemen blijft het moeilijk om een passend pleeggezin te vinden.

Voor een aantal jeugdigen is plaatsing bij pleegouders niet haalbaar of gewenst door de complexiteit van de problemen. Bij deze jeugdigen wordt gekeken of zij in een kleinschalige omgeving kunnen worden geplaatst met professionele opvoeders, zoals in een gezinshuis.

Actieplan pleegzorg

Jeugdzorg Nederland werkt samen met de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP), gemeenten (VNG), het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Justitie en Veiligheid (J&V) aan het Actieplan Pleegzorg. Doel van het actieplan is om de pleegzorg te verbeteren en actuele vraagstukken op te lossen.

Belangrijke programma's binnen dit actieplan zijn:

- De lerende beweging pleegzorg, een verzameling van initiatieven en ontwikkelingen die het bieden van kwalitatief goede pleegzorg ondersteunen, waaronder

een viertal leernetwerken. De lerende beweging pleegzorg richt zich op professionals, beleidsmakers, ouders en pleegouders en alle mensen die direct of indirect verbonden zijn aan pleegzorg.

- Het online platform pleegzorg.nl voor versterking van pleegouders en pleegzorg. De ontwikkeling en organisatie van het platform pleegzorg.nl is een resultaat van het programma 'Versterken van de kracht van pleegouders'.
- De campagne 'Open je wereld.nu' met als doel het vergroten van de naamsbekendheid van pleegzorg en het werven van nieuwe pleegouders

[Pleegzorg.nl](https://pleegzorg.nl) is het online platform voor de pleegzorg met betrouwbare kennis en handige verwijzingen om pleegouders te versterken in hun rol, geïnteresseerden kennis te laten maken met pleegzorg en professionals te ondersteunen in hun werk. Speciaal voor pleegouders is er een groeiend leeraanbod over uiteenlopende pleegzorgonderwerpen en een besloten community.